

FIGYELŐ

Vécsey Jenő. Nehéz objektív pályaképet vázolni arról, akit valaki szeret — és VÉCSEY Jenőt mindenki szerette. Műve és működése mögött az egyszeri emberi egyéniség titka szítja fel a megismerés kíváncsiságát, — és éppen ezt rejtette legmélyebben mindig jóindulatú nézése, lassú, szűkszavú beszéde, szerény mosolygása alá. Csak amit tett, arról írhatunk, aki tette, ismeretlen marad.

Korán elvesztett apa, nehéz gyermekkor, majd küzdelmes ifjúság, bölcsészeti és zenei tanulmányok párhuzamosan. Zeneszerzésből KODÁLY vezetésével szerez diplomát. Tanítás és zene osztják meg idejét. Éneket oktat a fővárosi és állami gimnáziumokban, mellette zenekart vezet, kísér, komponál. Harmincon túl szentelhet végre először egy egész évet igazi hivatásának: állami zenepedagógiai ösztöndíjjal Bécsben tanul és írja első, előadásra is került zeneműveit. (Suite, Vonósintermezzo.) Szép sor következik utána: zenekari és kamarazene, hangszerszólók. Krudy-concerto-ja ma is kedvelt műsordarab.

1942-ben mint beosztott tanár kerül az Országos Széchényi Könyvtár munkatársi gárdájába. Itt bontakozik ki VÉCSEY különleges adottsága; elmélyült zenész létére jó tanár volt, most kitűnő könyvtárosná képezi magát. Amit régi, a hivatást kezdettől fogva űző könyvtárosok is évekig, de legalább hónapokig tanulnak: VÉCSEY néhány hét alatt megismeri az ETO-rendszerű szakozást és évekig eléri vele a legjobbak teljesítményét. De megtanulja a katalogizálás, a cédulasokszorosítás módszereit is. Amikor a felszabadulás után átveszi a Zeneműtár vezetését, posztján nem csak méltó utód (KERESZTY István, ISOZ Kálmán, LAVOTTA Rezső után), hanem továbbfejlesztő, sőt merész újító is. Az Országos Széchényi Könyvtár történetéhez hozzátartozik, hogy VÉCSEY fejleszti a Zeneműtárt — évekig tartó hanyórádás, ideiglenes raktárakba való bezúfolás után — a mai, országhatárainkon túl is számontartott gazdag, modern módszerekkel kezelt gyűjteménnyé. Ő dolgozza ki és szabályozza az osztály ügymenetét, katalógusrendszerét. A betűrendes katalógus szabályzatát ő alkotja meg, ő kezdi meg a decimális rendszerre alapozott külön zenei szakkatalógust, elindítja a dalszövegkezdetek katalógusát. A nagyon kis munkatársi gárda élén minden erőfeszítést megtesz az előbb csak szűk szakkörök kevés tagja által használt gazdag kotta és zenei kézirat-anyag egyre sokoldalúbb feltárásáért. A zenei könyvtárosok külföldön is híreket veszik ennek a munkának, nemzetközi szövetségükben VÉCSEY személyén keresztül nemzeti könyvtárunk Zeneműtára előkelő szerepet visz. A nemzetközi zenei forrásbibliográfia (RISM) indulásában a Zeneműtár vezető helyet kap. De részt vesz Vécsey az első budapesti zenei népkönyvtár szervezésében is. És egészséges életének utolsó, megrendült heteit is még egy nagy könyvtári-dokumentációs munkának, a katalogizálási szabvány (MSZ 3424) zenei része revíziójának szenteli.

Zeneműtári vezető állásában merül el a zenei múltnak a nemzeti könyvtárban található emlékeiben. Rekonstruálja és a mai közönség elé állítja a magyar és az egyetemes

zenetörténet régi, részben elfelejtett értékeit. Ezt a célt főleg a *Musica rinata* című kotta-kiadványsorozat megalapításával és szerkesztésével a nemzetközi kritika elismerése mellett váltotta igazán valóra. Ő szervezte az 1959-i HAYDN-jubileum legfontosabb könyvtári programjait, ő szerkesztette a jubileumra kiadott reprezentatív HAYDN-katalógust. Egyik kötet szerkesztője volt a Kölnben készülő HAYDN összkiadásnak és vezető munkatársa a teljes magyar ERKEL-kiadás nemrég megindult előkészületeinek. A nagyközönség is ismeri ezt a múltébredő munkásságát: a régi magyar zene sok értékes, elfeledett emlékét rekonstruálta a Magyar Rádió számára.

VÉCSEY Jenő, a zenei könyvtáros, a bibliográfus, a kottakiadások szervezője és munkatársa — a *Magyar Könyvszemle* halottja is, noha nem volt már ideje, hogy cikket is írjon számunkra.

Még sokat tehetett volna, még újabb és újabb eredményei lehettek volna egyéni-sége személyes varázsának.

Azért műve nem befejezetlen. Pedig mindössze ötvenhét éves volt.

D. B.

Trócsányi Zoltán nyolevan éves. ÉDES Gergely Enyelgéseit olvasom éppen — meghatóan gyöngé versek, de korukról milyen sokat mondanak! — ezzel kezdte eddig utolsóját azoknak a beszélgetéseknek, amelyekért a fiatalabb kortárs az idősebbnek talán hálásabb, mint segítő cselekedeteiért: mert az előbbieket a filológus megszokás a „szerző megjelölésével” raktározza el a tudatban, míg az utóbbiakat az önzés védekező ösztöne az emlékezet mélyére szorítja. Sokunkban van vagy lehet ilyen szelid önkritika, amikor TRÓCSÁNYI Zoltánra gondolunk.

ÉDES Gergely leoninusai mellett sok ezer magyar könyvet vállaltott előtte sosem keresett korjellemző részletek után. Vállalásainak mindenki által olvasott és máig is újra kiadott termékei a *Kirándulások a magyar múltba*, a *Történelem árnyékában*, a *Régi világ, furcsa világ*. Ő teremtette ezt a műfajt: az olvasmányos, szinte játékos műveltség-történetet, tudomány és szépirodalom határán, de mindegyiknek becsületére.

Könyvek között kezdődött az élete, mint a nála négy évvel idősebb Anatole FRANCE-é. A szinte állandóan viselt, kissé enyelgő de inkább megbocsátó, inkább szelíd mint széles mosolyt a nőiesen világoskék szempár alatt nála is, mint a franciánál, ezek a kedves, de többnyire nem igazán vidám társak támaszthatták. Könyvkereskedő család a vidéki diákvárosban, derengő bolt, ősi utcák. Kifelé ódon minden és keveset mutat, — befelé a régi kollégiumot éppen úgy mint TRÓCSÁNYI Bertalan könyvesboltját láthatatlan táviródrótok kötik a művelődés távoli központjaihoz a nagy világban, messzibb távlatokhoz talán mint amilyeneket a fővárosból láthattak az akkoriak. A kint esőndes Patak, belül évszázadok óta zsong, mint a méhraj tavasszal. Harcos prédikátorok korát FRANCE-i humorral tudja majd visszaidézni a könyvek és hugenotta emlékek közt érő fiú.

De a könyvek másféle vállalatására is megtanították Sárospatakon, majd a budapesti egyetemen. Nyelvtudományi stúdiumai (nem is akármilyenek, hiszen jogulokról, finnekről jelentek meg könyvei, cikkei) vezették el a helyesírás történeti kérdéseire, rajtuk keresztül a könyveknek és koruknak írásbeli és nyomtatásbeli sajátosságaihoz. Már első művével, amelyet a XVI. századbeli nyomtatványok e jelöléseiről írt, akadémiai könyvjutalmat kapott s ebből a tárgykörből írta sorra alapvető tudományos dolgozatait: Régi magyar nyomtatványok változatai, Régi magyar nyomtatványok meghatározása, XVIII. századi nyomtatványok meghatározása. Az utóbbi alapján lett magántanár, majd a könyvtörténet rendkívüli tanára. De ez a kitüntetés már az érett, az átlag életút felén túljutott kutatót érte: annyira csak akkor értették meg munkásságának értelmét,

hogy próbaelőadása után a kari bizottság elnöke a meglepően nagy kutatói múlttal jelentkező „magántanárt” „a legszerényebb magyar tudósnak” nevezte.

Kora neki sem biztosított békés alkotóidőt. Doktori vizsgája után az Akadémiai Könyvtár, majd az Akadémiai Titkárság tisztviselője lett. 1919-ben a Közoktatásügyi Népbizottság megbízta az Akadémia adminisztratív vezetésével. A Tanácsköztársaság alatti emlékezetes első (DIENES és KŐHALMI által szervezett) könyvtárosi tanfolyamon ő adta elő a régi magyar nyomtatványok történetét. A Tanácsköztársaság bukása belső emigrációba vitte, nyugdíjazták, üldözték. Egy ideig könyvkereskedő volt, később lapot szerkesztett. 1934-ben térhetett csak vissza a közgyűjtemények szolgálatába: előbb a Nemzeti Múzeum elnökségi tanácsosa, majd hét évig az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptárának vezetője volt.

És ő volt ugyanebben az időben lapunk, a *Magyar Könyvszemle* szerkesztője. Az Országos Széchényi Könyvtár csak lassan ocsudott a világháborús vészeket követő szegénységből, a reformtörekvések TRÓCSÁNYI második könyvtárossága idején indultak meg egy fiatal főigazgató, FITZ József vezetésével. FITZ felszólítására vette át TRÓCSÁNYI az 1876-ban indult és a harmincas években elakadt *Magyar Könyvszemle* szerkesztését. A folyóirat fenntartására nem volt „keret”. Ezt a könyvtár helyett az ugyancsak FITZ kezdeményezésére alakult Magyar Könyvtárosok és Levéltárosok Egyesülete biztosította: a folyóirat az egyesület orgánuma, a „magyar közkönyvtárak közlönye” lett. Több mint félszázados főleg könyvtörténeti és bibliográfiai hagyományaihoz az akkor lendületnek indult könyvtártant is felvette témái közé. Az idősebb könyvtörténészek és könyvtárosok (KÁPLÁNY Géza, GÁRDONYI Albert, HERPEI János) mellé TRÓCSÁNYI kiterjedt fiatal gárdát szervezett, de megnyert munkatársul a társtudományok művelői közül olyan kiemelkedő tudósokat is, mint HORVÁTH János, aki egyik legszebb, az első magyar hexameter keletkezéséről szóló cikkét TRÓCSÁNYI folyóiratába írta. A *Magyar Könyvszemle* mutatósnak nem nevezhető szerkesztőségi szobájában, olcsó Leventecigaretta mellett gyűltek össze a munkatársak, öregek és fiatalok, SZIMONIDESZ Lajostól HALÁSZ Gáborig és TOLNAI Gáborig, JOÓ Tibortól WALDAFFEL Imréig, GORIUPP Alicetól HUBAY Ilonáig. A segédszerkesztő évekig BERKOVITS Ilona volt. TRÓCSÁNYI minden kéziratot maga olvasott. Témákat, ötleteket adott. A könyvtörténet és könyvművészet művelése mellett az újonnan előtérbe került diszciplinákat — így a többi között a saját tudományos vizsgálatát — felkarolta, tanácsal és buzdítással látta el. A különösen eleven rovatok számtalan cikkét írta ő maga, akkor is, ha azok alatt a jellegzetes „Tr. Z.” betűk nem szerepeltek. Tanácsos sem volt mindig kiírni a szerzőt: egyszer egy a fiatal könyvtárosok szociális helyzetét felvető cikkért a szerkesztőt is, a kiadót is megleckéztették.

És a *Magyar Könyvszemlével* még mindig nem zárult le TRÓCSÁNYI életének egy szakasza sem. A felszabadulás után, a romok eltakarításának első napjaiban terelődött a figyelem TRÓCSÁNYI gazdag érdeklődési körének egy másik ága felé. Már fiatal korában vonzása körébe kerítette az orosz irodalom lebilincselő világa. Lengyelországban töltött osztrák-magyar hadseregbeli önkéntesi évét használta arra, hogy megtanulja ezt a nyelvet — mint a kutatásai közt előtérben álló rokon finn-ugor népek megismeréséhez vezető eszközt. De csakhamar fordítani kezdett oroszról: sorra szólaltatta meg magyarul PUSKIN, GOGOL, GONCSAROV, DOSZTOJEVSZKIJ, TURGENYEV, Leo és Alekszej TOLSZTOJ költői és prózai műveit. Fordításai mellett még a huszas években kiadott egy DOSZTOJEVSZKIJ-breviáriumot, a felszabadulás után pedig *Az orosz irodalom kincsháza* c. kötetet. Meghívták az orosz irodalmi tanszékre; tíz évi tanítás alatt megismertette tanítványaival a szovjet tudomány akkor legkorszerűbb irodalomtörténeti irányait.

A képességek, az alkotó erő ilyen tartalékai rejtettek TRÓCSÁNYI Zoltán FRANCÉ-i mosolya mögött. A könyvek, gyermekkora búvóló és gondolatkeltő társai veszik körül

otthonában ma is. TRÓCSÁNYIRÓL, a könyvgyűjtőről és könyvismerőről is fog majd szólni egy fejezet életrajzában. Bízunk benne, hogy ezt ő maga mondja el.

Csak kedvet és sikert kívánunk hozzá a nyolcvanadik születésnapon.

D. B.

Az Országos Könyvtári és Dokumentációs Tanács október 18-án Kaposvárott tartotta ülését. A tanácsülés napirendjén a bibliográfiai tevékenység összehangolásának kérdései, valamint a magyar könyvtárügy nemzetközi kapcsolatai szerepeltek.

A bibliográfiai tevékenység koordinációjának kérdése már régebben foglalkoztatja az illetékeseket. A gyakorlat ugyanis bebizonyította, hogy a kötelező bejelentéssel kapcsolatos jogi szabályozás egyrészt nem biztosít kellő ellenőrzést, másrészt nem segíti elő a bibliográfiai tájékoztatás iránti tényleges szükségletek korszerű kielégítését.

A gödöllői országos bibliográfiai konferencia már 1961-ben tett ajánlásokat a bibliográfiai tevékenység koordinálása érdekében, az OKDT Bibliográfiai Szakbizottsága 1963. decemberében terjesztett elő javaslatokat, melyeknek lényege, hogy a nemzeti bibliográfiával kapcsolatos koordinációs munkáért az Országos Széchényi Könyvtár, az ajánló bibliográfiák összehangolásáért és tervszerűségük biztosításáért a Könyvtár-tudományi és Módszertani Központ legyen felelős, míg a szakbibliográfiai tevékenység irányítása és koordinálása az országos szaktájékoztatási központok feladatává teendő. Ezt követően a KMK is előterjesztette javaslatait az ajánló bibliográfiai munka koordinálása érdekében. Ezzel a kérdéssel egyébként az OKDT Bibliográfiai Szakbizottsága külön is foglalkozott.

Az eddigi javaslatok figyelembevételével készítette el PAPP István az OKDT tanácsulése elé terjesztett referátumát. A referátum célja egy későbbi jogi szabályozás szempontjából megvizsgálni a bibliográfiák koordinációjával kapcsolatos problémákat. Igen helyesen utal a referátum arra, hogy mivel a szakirodalmi tájékoztatási formák a gyakorlatban szorosan kapcsolódnak egymáshoz, az egységes jogszabálynak csak akkor volna értelme, ha ez a jogszabály nem csupán a bibliográfiai tevékenységgel kapcsolatos kérdéseket rendezné, hanem szabályozná a tájékoztatási tevékenység egészét. Mivel nem ez a jogszabályalkotó szándéka, egyelőre csak az ajánló bibliográfiai tevékenység újabb jogi rendezését tartja szükségesnek. A szakbibliográfiai tevékenység rendezését a referátum összekapcsolni kívánja a könyvtári gyűjtőkörök rendezésével és a szakbibliográfiai tevékenység összehangolását a gyűjtés összehangolása érdekében létrejövő koordináló körökre kívánja bízni.

A Tanács a referátumot behatóan megvitatta. A legélénkebb vita a szakbibliográfiai tevékenység összehangolásával kapcsolatos problémák körül alakult ki. A Tanács végülis úgy döntött, hogy a kérdést annak végleges rendezése előtt a Dokumentációs és Bibliográfiai tagozat is tárgyalja meg.

Nagy érdeklődést keltett GOMBÓCZ István referátuma is, melynek címe: „A magyar könyvtárügy nemzetközi kapcsolatai”. A gondosan előkészített referátum a rendelkezésre álló adatok alapján ismertette a nemzetközi könyvforgalom, a KGST keretei közötti információs együttműködés, a könyvtárügyi tájékoztatásesere adatait, a magyar könyvtárügy képviselőinek a nemzetközi szervezetekben betöltött szerepét és a nemzetközi kapcsolatok szervezettebbé tétele érdekében javaslatokat terjesztett elő, melyeket a Tanács megtárgyalta.

Sz. J.

Az IFLA 1966. évi konferenciája. A 32. IFLA konferenciát 1966. szeptember 11—17 között rendezték meg a hollandiai Scheveningenben. 34 ország 331 delegátusa vett részt az összejövetelen, ez volt tehát az eddigi legnépesebb IFLA közgyűlés. A szocialista országokból összesen 73 könyvtáros jelent meg, ami ugyancsak az eddigi legmagasabb szám. Különösen sokan jöttek az Egyesült Államokból és a Szovjetunióból. Aránylag sok volt a csehszlovák résztvevő és ezúttal Magyarország is 12 személlyel képviseltette magát, közülük természetesen csak néhány volt hivatalos delegátus. A tag-egyesületek részéről megnyilvánuló nagyfokú érdeklődés részben annak tulajdonítható, hogy az IFLA egyhetes programja után közvetlenül került sor a FID 1966. évi konferenciájára, amit még az ASLIB-nak, az angol szakkönyvtárok egyesületének a közgyűlése is követett.

Az IFLA Végrehajtóbizottságának elnökévé ismét megválasztották Sir Francis FRANK-et, a British Museum könyvtárának igazgatóját. Elnöki megnyitó beszédében az elmúlt év eseményei közül három mozzanatot emelt ki: a British Museum 10 évi munka után befejezte az új 263 kötetes katalógusának kiadását; a Library of Congress javaslatot tett a katalógizálási munka megosztására nemzetközi síkon; többfelé elkezdődött a könyvtári katalógusok és bibliográfiák modern gépi eszközökkel való előállítására. A. THOMPSON, az IFLA főtítkára beszámolt a helsinki-i közgyűlés óta kibocsátott kiadványokról, a bizottságok munkálatairól, az új teljes jogú és társult tagokról, stb. P. KIRKEGAARD a Szövetség pénzügyeiről adott jelentést, V. PENNA pedig az Unesco könyvtári munkáját ismertette.

Az alábbiakban a konferencia egyik főtémájáról számolok be, majd röviden ismertetem azoknak a bizottságoknak a munkáját, amelyek bennünket közelebbről érdekelnek.

A könyvtárak és a dokumentáció.

Ez volt a címe az 1966. évi IFLA konferencia plenáris üléseinek. Talán azért is esett erre a témára a választás, mert több év után ismét egy városban ülésezett az IFLA és a FID. H. LIEBAERS a brüsszeli királyi könyvtár igazgatója és az IFLA egyik alelnöke az előre elküldött referátumában a könyvtári és a dokumentációs munka közötti viszony történetével foglalkozott és megállapította, hogy a két szakterület egyre jobban összefonódik. Ennek következménye esetleg a jövőben az lesz, hogy az IFLA és a FID egyetlen szervezetté fog összeolvadni.

A másik idevonatkozó referátumot L. P. KONDAKOV, a Lenin Könyvtár igazgatója készítette. Ő ugyancsak azt fejtette ki, hogy a könyvtári munka ma már elválaszthatatlan a dokumentációs és főleg információs tevékenységtől, amit a Szovjetunió könyvtárainak jelenlegi gyakorlata is igazol. Javasolta, hogy az IFLA és a FID a jövőben intenzívebben foglalkozzanak a könyvtárak és a dokumentáció közötti viszonytal és e téren indítsanak szélesebb körű adatgyűjtést.

Itt említjük F. A. SVIRIDOVNAK, a FID főtítkárának az IFLA közgyűléséhez intézett rövid beszámolóját, amely többek között kiemelte, hogy a fejlődő országok könyvtári és tájékoztatási rendszerének kiépítése terén különösen nagy szükség lenne a FID és az IFLA szorosabb együttműködésére.

A főtéma vitája során Anglia, Csehszlovákia, Lengyelország és Románia egy-egy képviselője beszámoltak arról, hogy hazájukban miként áll a könyvtárak és a dokumentáció közötti viszony. Bulgária és az NDK egy-egy hosszabb referátumot terjesztettek be a maguk tájékoztatási rendszereiről.

A vita során felmerült az Unesco küszöbönálló átszervezésének ügye, mely szerint az eddigi könyvtári osztály kikerülne a kulturális főosztály kereteiből és a különböző szakterületek dokumentációs munkakörét egyesítő új „dokumentációs főosztály” szervezetébe menne át. A szeptember 16-án tartott záró plenáris ülés elfogadott egy határozatot, amely felkéri az Unescot arra, hogy a jelenlegi tervezettől eltérően az új főosztály ne csupán a „dokumentáció” szót viselje a nevében, hanem neveztessek „a dokumentáció és a könyvtárak főosztályának”. Félő ugyanis, hogy az Unesco hatására a nemzeti kormányok is kevesebbet törődnének ezentúl a könyvtárakkal, ha az átszervezésből ezt a tendenciát vélik kiolvasni. Egyébként a „könyvtári” szó szerepeltetése annál is inkább indokolt lenne, hiszen éppen az Unesco maga kíván továbbra is nagy összegeket áldozni a közművelődési könyvtárak céljaira a fejlődő országokban.

A bizottsági munka

A scheveningeni közgyűlésen az IFLA valamennyi szekciója és bizottsága ülést tartott. Munkájukat a záróülésen elfogadott és kiosztott határozatok tükrözik, közülük az alábbiakban csak azokat ismertetem röviden, amelyek magyar szempontból többé-kevésbé érdekesnek tűnnek. A *nemzeti könyvtárak szekciója* fontos helyet foglalt el a programban. K. KÖSTER, a frankfurti Deutsche Bibliothek igazgatója részletesen ismertette a *Deutsche Bibliographie* új rendszerű előállítását számítógép segítségével. K. HUMPHREYS (Birmingham) a nemzeti és az egyetemi könyvtárak szakreferenseinek feladatokról adott be tanulmányt. DANTON professzor (USA) a szakreferensek előszereményező, könyvkiválasztó munkájáról számolt be. (Szerinte az amerikai nagy egyetemi könyvtáraknak követniük kellene azt a régi és jól működő európai gyakorlatot, hogy a könyvtári munka szellemi részének javarészt szakreferensek végzik el). Mindhárom tanulmány érdeklődést váltott ki. A szekció az IFLA vezetőségén keresztül az Unesco segítségét fogja kérni egy külön nemzetközi szeminárium összehívása érdekében, amely a szakreferensi munkakört fogja megtárgyalni. A szekció egyik legutóbbi (Helsinki) témájához (a nemzeti könyvtárak funkciója) egyébként SEBESTYÉN Géza részletes hozzájárulást küldött ki; ennek valószínűleg a *Libri* hasábjain lesz visszhangja.

A *közművelődési könyvtárak szekciója* előzetesen helyzetjelentést és állományi, olvasói stb. statisztikát kért be az egyes országoktól és ennek alapján táblázatokat állított össze. A gyermekkönyvtári szekcióval együtt elhatározták, hogy a standard könyvállományra stb. vonatkozó adatgyűjtést és összehasonlító munkát folytatni fogják. Ugyancsak folytatni kívánják az egyes országok könyvtári életét rendező átfogó jogszabályok szövegeinek gyűjtését és elemzését, ahogy az már Helsinkiben megkezdődött. Az angol könyvtárosegyesület javaslata alapján a szekció arra kérte az IFLA Végrehajtóbizottságát, hogy a szűkkörű vezetőséget egészítse ki egy olyan taggal, aki a közművelődési könyvtárakat képviseli. Magyar részről KELLNER Béla készített referátumot és ugyancsak referátumokat készítettek az idetartozó alszekciók magyar képviselői, azaz RÁCZ Aranka (gyermekkönyvtári alszekció) és SZÉKELY Sándor (kórházi könyvtárak alszekciója).

A *szakkönyvtári szekció* a FID-del kíván szorosabban együttműködni különösen a képzés terén és 1967-ig kidolgozza saját statutumát. Itt említem meg, hogy ez a szekció INSPEL (International Newsletter of Special Libraries) címmel külön közlőnyt is kibocsát. Az IATUL (International Association of Technical University Libraries) az IFLA-val közösen 1966-ban kiadta a „Telecode and telex address book” c. kézikönyvet. A csillagvizsgáló intézetek könyvtárainak nemrég alapított alszekciója egy könyvtári címtárat fog összeállítani.

A *katalogizálási bizottság* az Unesco segítségét fogja kérni a) egy nemzetközi séma kidolgoztatásához, mely a címleírásokba illesztendő bibliográfiai adatok helyére vonatkozna, b) egy olyan tanulmányhoz, amely a betűrendes katalógus szerkezetéhez nyújt útmutatót olyan esetekben, amikor ugyanazon tárgyszó mögött sok címleírás sorakozik. A Szovjetunió katalogizálási bizottsága ezen kívül elvállalta, hogy a gyakran előforduló testületi szerzők egységes nemzetközi használatára vonatkozólag javaslatokat fog kidolgozni az IFLA legközelebbi közgyűlésére.

A *periodikák és sorozati kiadványok bizottsága* már évek óta készít egy útmutatót a fejlődő országok számára a folyóiratok és periodikus kiadványok katalogizálásának kérdésében. Most elhatározták a kalauz munkálatainak folytatását, valamint előfeltételként azt, hogy a periodikákra, számozott sorozatokra és nem periodikus sorozatokra, továbbá a kiadói sorozatokra vonatkozó ideiglenesen elfogadott definíciókat széles körben és sok nyelven terjeszteni fogják, hogy így a terminológiát egységesítsék.

A *nemzetközi kiadványcsere bizottsága* folytatja a csere országokon belüli koordinációjára vonatkozó adatgyűjtést, széles körben terjeszti most már a csereküldemények javasolt egységes kísérőiratát, továbbá tanulmányt fog készíteni a csere gazdasági vonatkozásairól. (E sorok írója a bizottság egyik titkára.) A hivatalos kiadványok cseréjének albizottsága a hivatalos anyag megjelenési és számozási stb. ingadozásaira vonatkozó határozatot hozott, felkért egy Belgiumban működő nemzetközi szervet az afrikai hivatalos kiadványok központi nyilvántartására és felkérte az egyes országokat, hogy hivatalos kiadványaikról bocsássanak ki jegyzékeket.

A *központi katalógus és a könyvtárközi kölcsönzés* azzal foglalkozott, hogy a kölcsönzési formulákat esetleg helyes lenne központi helyen előállítani. Tanulmányoztatni fogja azt is a bizottság, hogy miként lehetne a postaköltségeket kölcsönösen eltörölni.

A *bibliográfiai bizottság* széleskörű adatgyűjtéssel átfogó képet fog szerkeszteni a bibliográfiai és információs munka fejlődéséről az egyes országokban. Külön foglalkoztak a harmadfokú bibliográfia kérdéseivel.

A *régi és ritka könyvek bizottsága* ajánlásokat fogadott el a régi és ritka anyag alkalmi és állandó kiállítási technikájára vonatkozólag és a tagok figyelmébe ajánlotta BORSA Gedeon tervét, amely a XVI. századi nyomdászok jegyzékbefoglalására vonatkozott. A Gesamtkatalog der Wiegendrucke ügyét egy rövidített címleírással összeállított katalógus fogja előmozdítani.

A *könyvtárépítési bizottság* továbbra is gyűjti az új könyvtárépületekre vonatkozó adatokat, kidolgozza a közép és a kis könyvtárak állományelhelyezési és olvasóbefogadási szabványait, terjeszti hozzászólás végett a TOMBOR Tibor által kidolgozott osztályozási javaslatot (nevezettet a bizottság új titkárává választották) és véleményeket kér a folyóirat-polcozásra vonatkozó nemrég megjelent kiadvánnyal kapcsolatban.

A *statisztikai bizottság* 1966 májusában már külön ülésezett és akkor elfogadtak egy definíciókat is tartalmazó tervezetet, amely az Unesco évi könyvtárstatisztikai kérdőívét módosítaná. Ehhez a KMK részletes hozzászólást küldött ki. Az említett tervezetet a bizottság szeptemberi ülése csak kevésbé módosította.

Ha az IFLA konferenciájának idei munkáján így végignéznünk, azt látjuk, hogy látványos eredmények ugyan ezúttal sem születtek, de a tanácskozások talán tartalmasabbak voltak az eddigi konferenciáknál és a magyar közreműködés területe és súlya fokozódott.

GOMBOCZ ISTVÁN

A FID C/3 Bizottság budapesti (14.) ülészaka és az állam- és jogtudomány könyvtári és dokumentációs osztályozásának továbbfejlesztése. A Nemzetközi Dokumentációs Szövetség FID C/3 Bizottsága, amely az Egyetemes Tizedes Osztályozás társadalom-

tudományi szakjainak reformmunkálataival foglalkozik, legutóbbi, 14. ülészakát Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémián tartotta meg (1966. ápr. 25—28.). Az ülészakon nyolc ország képviselői vettek részt s az ülészak eredményei további előrehaladást jelentenek a kelet-nyugati együttműködés jegyében tevékenykedő Bizottság munkálataiban.¹

I.

A budapesti ülészak elég terjedelmes tárgysorozatában a közgazdaságtanra vonatkozó reformmunkálatok jelentősége volt kiemelkedő. Ennek során külön albizottság vitatta meg azokat a javaslatokat, amelyek előkészítése már hosszabb idő óta folyik. Az albizottságban és a plénumban lefolytatott viták eredményeképpen lényegében megtörtént a politikai gazdaságtan (330) átdolgozása, megállapodott a Bizottság a népgazdaság—termelés (338) és a szövetkezetügy (334), az anyagi javak megoszlása és felhasználása (339) szakok irányelveiben, végül kialakultak a kereskedelem—külkereskedelem— nemzetközi gazdasági együttműködés szakozásának irányelvei. Az egyes szakoknak az irányelvek alapján történő kidolgozására az egyes nemzeti delegációk kaptak megbízást (a magyar küldöttség — FÖLDI Tamás — a 338-as szakot fogja kidolgozni) s ezeknek a javaslatoknak a megtárgyalására, a következő 15. ülészakban kerül sor (1966. nov. Bad Gadesberg).²

Foglalkozott az ülészak a szociológia (30) reformmunkálataival is, ahol szintén kialakultak a további munkálatok körvonalai. Az ülészak napirendjén szerepeltek még a világnézeti közös alosztások és a nemzetközi szervezetek osztályozására vonatkozó javaslatok is. Ez utóbbira még visszatérünk.

Viszonylag keveset foglalkozott az ülészak — elsősorban időhiány miatt — a jogtudomány (34-es) reformjának a kérdésével. Ennek a szaknak a reformjára azonban a Bizottság legközelebbi tevékenysége során sor fog kerülni. Az alábbiakban az ezzel kapcsolatos kérdések áttekintésének célja elsősorban a gondolatébresztés, vitaindítás. A vázolandó kérdések ugyanis semmi esetre sem jelenthetik — még szocialista oldalról sem — az ETO 34-es szakában minden reformra váró kérdésnek, illetőleg az ETO-ba besorolandó minden fogalomnak teljes összefoglalását, hanem az összefoglalás úgyszólván kiindulópont, tárgyalási alap kíván lenni azoknak a kérdéseknek a megvitatásánál, amelyeket az állam- és jogtudomány időszerű osztályozásával kapcsolatban meg kell oldani.

II.

A budapesti ülészak azért fontos állomása a 34-es szak reformmunkálatainak, mert — bár a Bizottság már foglalkozott a 34-es szak egyes reformkérdéseivel³—, most első ízben került az ülészak elé a jogtudománnyal kapcsolatban a szocialista állam- és

¹ Az ülészak munkájának méltatására ld. még Rózsa György beszámolóját (*Könyvtáros* 1966. 8. sz.)

² A közgazdaságtudományi főosztály reformjával kapcsolatos kérdésekre l. bővebben FÖLDI Tamásnak: A közgazdaságtudomány dokumentációs osztályozásának továbbfejlesztése c. cikkét (*Magyar Tudomány* 1966. 9. sz.), amelyben részletesen beszámol a budapesti ülészak eredményeiről is.

³ A nemzetközi jog reformja szerepelt már a 13. ülészakon is (1965. nov. 4.), amikor a holland bizottságnak (J. D. KOREVAAR által készített) javaslatával foglalkozott a bizottság. Ez a javaslat — néhány általános kérdés mellett — a nemzetközi szervezetek (341. l) kérdését érintette; határozat a tárgyban azonban nem jött létre. Ugyancsak a 13. ülészakon vetődött fel a 348 (Egyházjog) és a 2 (Vallás stb.) párhuzamos revíziójának a kérdése is. Itt sem történt döntés.

jogtudomány osztályozási kérdéseit szélesebb körben átfogó javaslat, illetőleg munkaanyag, s ennek alapján sor kerülhetett néhány kérdés megvitatására a szocialista és nemzocialista országok képviselői között.

A budapesti ülészak napirendjén a 34-es szak osztályozási kérdéseivel kapcsolatban egy igen részletes magyar tervezet — erre alább még visszatérünk — mellett két holland javaslat szerepelt: a nemzetközi jog reformjára vonatkozó (J. D. KOREVAAR) javaslat, továbbá a nemzetközi szervezetek jelzetelesére vonatkozó (J. C. WESSELING) javaslat. Ez utóbbi tulajdonképpen nem a FID C/3 Bizottság hatáskörébe tartozó anyag volt, mert a nemzetközi szervezeteket a testületekre, intézményekre stb. vonatkozó általános részben (06) kívánta szabályozni.

A nemzetközi jogra vonatkozó javaslat fontos elvi álláspontot kíván érvényre juttatni, amikor — a jelenlegi rendszer lényeges megváltoztatásával — a nemzetközi magánjognak megfelelő, logikus helyet kíván biztosítani.⁴

Az ETO 34-es szakjának reformjára vonatkozó és részletes előmunkálatok után kialakult⁵ magyar tervezet (NAGY Lajos) lényegesebb pontjai a következőkben foglalhatók össze:

1. A tervezet⁶ elsődleges feladatának azt tekintette, hogy a szocialista jogrendszerek új és az ETO-ban eddig nem szereplő jogfogalmait, jogintézményeit összegyűjtse és a szocialista jogfogalmak katalógusát a reform céljaira összeállítsa. Ez a gyűjtés részben a hazai könyvtári gyakorlatban felmerült és összegyűjtött adatok részben, pedig az eddig megjelent más, külföldi szocialista országok anyaga alapján készült el.⁷ A javaslat kb. 750—800 tételt tartalmaz (kiegészítés-módosítás) s így a kb. 3800—4000 tételből álló 34-es szakot megközelítőleg 20%-ban kívánta érinteni. A tervezet ugyanis abból a felfogásból indult ki, hogy elsősorban ezeknek az adatoknak: azoknak az új fogalmaknak stb. alapján, amelyeknek jelzetelesé feltétlenül szükséges, kell és lehet meghatározni azokat a kiegészítéseket és módosításokat, amelyek segítségével az ETO-t — esetleg

⁴ A KOREVAAR-tervezet — igen logikusan és gyakorlati szempontoknak is megfelelően — a diplomata (341.7) — és a konzulijogot (341.8) egy szám alatt kívánja összevonni (341.7), a nemzetközi magánjogot pedig a főcsoport végére helyezi (341.8).

⁵ A részletes magyar javaslattervezet előzményei a következők: Az ETO reformmunkálataival kapcsolatban a szocialista államok képviselőinek 1959. július 6—9-i budapesti konferenciája és a FID C/3 Bizottságnak 1959. szeptemberében, Varsóban tartott konferenciája a magyar munkabizottságot bízta meg az ETO 34-es szakára vonatkozó reformjavaslattervezet elkészítésével. Az Országos Könyvtárügyi Tanács szakbizottságaként működő Országos Osztályozási Bizottság javaslattervezetet 1961. júniusában elkészítette és megküldte a résztvevő szocialista országok illetékes szerveinek. A tervezettel kapcsolatban tett észrevételek, az időközi jogfejlődés és irodalom alapján 1965. év végén mind általánosságban mind pedig főbb részleteiben új javaslat készült, amelyet több szocialista ország szakértői (csehszlovák, német) is megvitatottak. A vita alapján készült újabb javaslattervezet került azután a budapesti ülészak elé.

⁶ *Vorschlag des ungarischen Arbeitskomitee FID C/3 zur Revision der DK 34 (Rechtswissenschaft) für die 14. Sitzung der FID C/3 in Budapest 25—28 April 1966.* [Budapest, Orsz. Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ soksz. 1966] 40 p.

⁷ Jelentősebb kiadványok ebben a vonatkozásban a: *Bibliotечно-bibliografическаја класификација*. Tablicü dlja naucsnuh bibliotek. Vűpuszk XVII. Goszudarsztvo i pravo — Juridiceszkie nauki. Moszkva, Izd. „Kniga”, 1965. 368 p. c. munka, mely a szovjet tudományos könyvtárak számára készített önálló osztályozást foglal magában, továbbá a: Zentralstelle für die staats- und rechtswissenschaftliche Information und Dokumentation — Institut für staats- und rechtswissenschaftliche Forschung der Deutschen Akademie f. Staats- und Rechtswissenschaft „Walter Ulbricht”, Berlin — kiadványa (*Dezimal-Klassifikation. Fachausgabe Staat und Recht*. 1. Auflage. 1. Lieferung. Potsdam—Babelsberg [ny. nélkül, soksz.] 1965. 238 p.), amely az ETO-rendszert belső használatra egészítette ki új fogalmakkal stb.

a 34-es szak jelentősebb, de feltétlenül szükséges szerkezeti módosításaival is — alkalmassá lehet tenni a szocialista jogi irodalom szakozásához.

2. A tervezet további feladatának tekintette, hogy az összegyűjtött anyagot — a jelenlegi szerkezet lehető legkevesebb változtatásával — beillesse az ETO jelenlegi rendszerébe. Ebben a vonatkozásban a javaslat valószínűleg még erős ellenzéssel fog találkozni.

A tervezetnek az ETO szerkezetét is jelentősebben érintő javaslatai a következők:

a) Lényeges és valószínűen még nehezen érvényesíthető a tervezetnek a jog típusaira és formáira, valamint az egyes társadalmi rendszerekre jellemző elméleti irányzatok jelzetelesére vonatkozó elgondolása. Az eddigi rendszerben a „Természetjog. Észjog. Jogbölcsélet” elnevezésű 340.12-es számnak részletesebb taglalása nincsen. A hatalmas irodalmi anyag viszont multhatatlanul szükségessé teszi a további differenciálást. A tervezet a szükségletnek megfelelően a 340.12-es számot a jog történeti típusainak és rendszereinek jelzésére, az újonnan létesített 340.15 számot pedig a jog elméleteire, a jogelméleti irányzatokra és iskolákra kívánja felhasználni. A jog történeti típusain és a jogrendszerekben belül a rabszolgatartó, a feudális, a polgári és a szocialista társadalom jogtípusa és jogrendszere szereplnének, a szükségnek megfelelő további bontással. A jogelméleti irányzatok között mint legfontosabb kategóriák: a teokratikus és a teológiai, a természetjogi-észjogi, a történelmi-jogi, a pozitivistá-normativista, a tiszta jogtani iskolák, a szociológiai és biológiai iskolák, a pragmatizmus, a totalitarius és fasiszta irányzatok, végül a marxi-lenini elméleti irányzatok.

b) Gyakorlatilag is igen lényeges kérdés megoldására törekszik a tervezetnek az a része, amely a tételes jog további tagolására vonatkozik (340.130). A javaslat mindenekelőtt szakítani kíván az ETO egész eddigi terminológiájával és a „törvény” helyett, — a ma már minden jogrendszerben nem csupán törvényformában jelentkező nagy jogforrásanyag miatt — főfogalomnak itt mindenütt a „jogszabály” megjelölést használja. A törvény mellett önálló jelzeteletet javasol a tervezet más, írott jogszabályi formának (törvényerejű rendelet, rendelettörvény, kormányrendelet- és határozat, miniszteri rendelet és határozat, helyhatósági jogszabály stb.). Néhány kisebb jelentőségű módosítást javasol itt végül az íratlan jogforrások jelzeteletével kapcsolatban is.

Itt meg kell jegyezni, hogy amennyiben ez az álláspont elfogadható, a formai alosztásokban (094) is megfelelő módosítások szükségesegek.

c) A tervezet javasolja a katonai büntetőjog osztályának (344) megszüntetését és az anyagnak a büntetőjogba (343) való bedolgozását. Ezáltal a későbbi reformok céljaira — a tíz esztendő várakozási idő leteltével — egy további osztály maradna szabadon.

d) A szocialista joganyag osztályozása szempontjából igen lényeges a tervezetnek az a pontja, amely a munkajognak (345) és a mezőgazdasági termelészövetkezeti jognak (346) javasol új, önálló osztályt. A munkajog a polgári jogrendszerekben is önálló jogág, de az ETO-ban csak kötetmi jogi problémaként szerepel (347.454). Az új osztály további felosztását a tervezet az ETO-nak a munkára, munkaügyre stb. vonatkozó (331-es) osztályának megfelelően képzei el, amely osztály ma kb. 800—1000 fogalmat tartalmaz és legtöbb fogalomnak van jogi vonatkozása is (pl. a munkaviszony, munkabér, pihenési idő stb. jogi szabályozása). Ez a felosztás tehát megfelelően használható a munkajog, mint önálló jogág esetében is. A mezőgazdasági termelészövetkezeti jognak mint a szocialista jogrendszerek önálló jogágának a tervezet szintén új, külön osztályt kíván biztosítani, a szocialista jogtudományban kidolgozott további alosztások figyelembevételével.

e) A magyar tervezet felveti a gazdasági tevékenység jogi szabályozásával kapcsolatos fogalmak jelzetelesének a kérdését. A mai helyzet szerint a 347 (Polgári jog. Magánjog) alatt az ETO egész sor olyan fogalmat sorol fel, amelyek „magánjogi” jellegüket már minden jogrendszerben elveszítették. Ebben az anyagban — a tervezet indokolásának

megállapítása szerint — olyan gazdasági tevékenységről van szó, amelyben az állami befolyásolás — az egyes jogrendszerek sajátosságaitól függő mértékben — egyre erősebb és ennek megfelelően az igazgatási jellegű jogszabályanyag egyre nagyobb mértékben jelentkezik. Az idetartozó kérdéseket az ETO ma vagy — a polgári jogon belüli — kötelmi jogi fogalomként kezeli (pl. a munkaszerződést), vagy az anyagot a kereskedelmi jognak a részeként tartja nyilván (pénzügyi jog, hajózási jog, tengerjog, légi jog, éterjog, világűr-jog, szabadalmi, találmányi stb. jog). Egyes polgári jogrendszerekben kialakult az ún. vegyes szakjogok csoportja (gazdasági jog stb.), de ez még az ETO-ban nem tükröződik. A szocialista jogrendszerekben viszont a gazdasági tevékenység jogi szabályozása (tervjog, pénzügyi jog stb.) jelentős mértékben államigazgatási vonatkozású problémakör. Tovább nehezíti a kérdés megoldását, hogy a gazdasági tevékenységnek jelentős részei már nemzetközi vonatkozásúak is (pl. nemzetközi védjegyjog, tengerjog, légi jog stb.).

A tervezet végkövetkeztetése mindezekkel kapcsolatban az, hogy a 34-es szak reformja kapcsán meg kell vizsgálni ezeknek a kérdéscsoportoknak a Polgári jog — Magánjog keretéből való kiemelését és valamilyen összefoglaló megjelölés (pl. „A gazdasági tevékenység jogi szabályozása”) alatti összefoglalását. Ez — a tervezet indokolása szerint — államigazgatási kérdés is s ezért ezzel kapcsolatban végleges állásfoglalásra s ennek alapján irányelvek kidolgozására csupán akkor kerülhet sor, amikor a Bizottság az államigazgatási joggal (35-ös szak) kapcsolatos reformokat is megkezdi kidolgozni.

3. Ezek mellett a lényegesebb szerkezeti változtatást is igénylő módosítások mellett a tervezet számos, további javaslatot tartalmaz, amely a szocialista jogintézmények besorolásával kapcsolatban szükségesnek mutatkozik. Ezek közül a tervezetnek a 34-es szak korlátozottan közös alosztásaira, az államjog-alkotmányjogra, a büntetőjogra, végül a polgári jogra vonatkozó javaslatai a jelentősebbek.⁸

III.

A budapesti ülészakon a Bizottság csak egész röviden érinthette a jogtudomány néhány kérdését. Ezzel kapcsolatos döntései a következők: 1. A nemzetközi szervezetekre vonatkozó WESSELING- javaslat a beterjesztett magyar tervezet annyiban érintette, hogy a magyar javaslat a nemzetközi jogban az ENSZ szakosított — újabb elnevezés szerint: államközi — szerveinek, amelyek az ENSZ alapszabálya alapján jöttek létre (ILO, UNESCO, Worldbank, IFC, GATT, ICAO stb., stb.) a nemzetközi szervezetek (341.12) körében önálló jelzetet kívánt adni. A Bizottság elvi álláspontja szerint azonban az ETO-ban konkrét szervezeteknek nem lehet önálló jelzetük s így a Bizottság ezt a megoldást nem tartotta elfogadhatónak. Viszont elismerte, hogy ezekkel a nemzetközi szervezetekkel kapcsolatos jogi kérdések számára a nemzetközi jogban önálló számot kell beiktatni, a konkrét szervezeteket pedig viszonyítással kell kifejezni.

2. Az ülészakon a 34-es szak reformjával kapcsolatban elhangzott néhány, általános jellegű megjegyzés után, a Bizottság egy jogi albizottságot küldött ki, azzal a megbízással, hogy készítse elő a jogtudományi anyaggal kapcsolatos teljes ülési tárgyalásokat.

⁸ Mindezekről l. részletesebben: *Az állam- és jogtudományi anyag könyvtári és dokumentációs osztályozásának időszerű kérdései* c. cikkemet (Állam- és Jogtud. 1966. 3. sz.)

A jogi albizottság (J. C. C. WESSELING — Hága, J. D. KOREVAAR — Hága, M. LESKA — Varsó és NAGY L. — Budapest) a magyar javaslat alapján tárgyalta meg néhány kérdést (korlátozottan közös alosztások, a tételes jogra vonatkozó önálló számok). Az albizottságnak ezzel kapcsolatos javaslatát a teljes ülés a legközelebbi ülészakon fogja tárgyalni. Az ülészak elfogadta az albizottságnak azt a további javaslatát, hogy a következő ülészakra az albizottság készítse elő a nemzetközi jog (341) és az államjog (342) anyagát — előzőleg a holland, illetőleg a magyar javaslatra tett írásbeli megjegyzések alapján —, majd ennek befejezése után kerülne sor először a büntetőjog (343) anyagára és ezzel kapcsolatosan a katonai büntetőjog (344) főcsoportjának megszüntetésére és az anyagnak a büntetőjogba való beolvasztására.

Mindezekhez szükséges még hozzáfűzni a következőket. A budapesti ülészak egyik gyakorlati tapasztalata az, hogy a Bizottság teljes ülése csak akkor tud eredményes munkát végezni, ha a teljes ülést megelőzően az ülés elé vitt anyagot megfelelően előkészítik. Ennek során az egyes írásbeli tervezeteket albizottságnak kell kiadni, amelynek munkájába szükséges elegendő, de nem nagy számban az illető tudományág szakértőit is bevonni. Itt megjegyzem, hogy gyakorlatilag talán igen célszerű, hogy az albizottság még a plénum összeülése előtt végezze el ezt a munkáját. A plénum az albizottságban kialakított javaslatot felülbírálja, esetleg annak kiegészítésére, módosítására ad az albizottságnak újabb megbízást s a szükséges esetben irányelveket alakít ki a megbízás teljesítéséhez. A végső döntés mindezek alapján alakul ki.

IV.

Annak ellenére, hogy a budapesti ülészaknak a 34-es szak reformjával kapcsolatos tevékenysége csak egészen szűk körre szorítkozhatott, a lefolytatott eszmecsere alapján a kezdeti és az elvi ellentéteket néhány vonalon jelző lépések ellenére is jogosultnak látszik az a remény, hogy a nehézségek áthidalásával sikerülni fog lényegében elérni az alapvető célt: — az állam- és jogtudományok általános fejlődése által megkívánt változtatások keresztülvitele mellett — az ETO-nak olyan formában való módosítását és kiegészítését, hogy az minden tekintetben megfeleljen a szocialista jogfogalmak, intézmények, a szocialista jogi jelenségek osztályozási szükségleteinek is. Az eredmények — amint ezt más tudományágak területén lefolyt reformmunkálatok példája is mutatja —, a lényegében most megkezdett és bizonyára még hosszú ideig tartó, mindvégig barátságos hangnemben lefolytatott, azonban sokszor igen éles elvi ellentéteket feltáró viták során, de az alapvető célkitűzést: a társadalmi fejlődés által szükségessé tett reformok mielőbbi végrehajtását mindig szem előtt tartó, közös és kölcsönös erőmegtisztítás után valósulhatnak csupán meg.

NAGY LAJOS

Kurrens nemzeti bibliográfiák Romániában. A rendszeres bibliográfiai tevékenység Romániában 1866-ben indult meg, amikor megalakult a tudományos akadémia elődje, a Societatea Academică Română (Román Akadémiai Társaság). Ezzel együtt létrejött a társaság könyvtára is (1867), a későbbi Akadémiai Könyvtár, mely hosszú időn át a román kultúrterület bibliográfiai problémáit is felkarolta. A korábban megjelent bibliográfiaiak közül legjelentősebb a D. IARCU által kiadott *Catalogul general pentru cărțile imprimate*, 1550—1865. Ez a felmérés két kiadást is megért s mindaddig, míg a I. BIANU és N. HODOȘ szerkesztésében 1903—1912 között napvilágot látott impozáns

mű, a *Bibliografia Românească Veche*, 1508—1830 három kötete meg nem jelent, nehezen lett volna nélkülözhető. Nem kisebb jelentőségű a másik hasonlóan impozáns bibliográfiai munka, a *Publicații periodice* 1820—1906. (N. HODOȘ, Al. SADI-IONESCU) sem, mely a jelzett időszakban Romániában, vagy az ország területén kívül, de románul megjelent periodikákat veszi számba. Az ezután következő gyorsabb ütemű fejlődés a kurrens és szakbibliográfiák szükségletét állította előtérbe. Dokumentációs központok létesültek. A tudományos, technikai, vagy gazdasági intézmények mellett gyakran szakkönyvtárak alakultak, melyek sok esetben saját dokumentációs központtal is rendelkeztek, és különféle kurrens jellegű bibliográfiákat jelentettek meg. (Ilyen volt pl. a *Revista Științifică V. Adamachi* c. folyóirat hasábjain megjelent természettudományi profilú, vagy a *Dacoromania* c. folyóiratban megjelent történelmi-irodalmi-nyelvészeti profilú kurrens bibliográfia. Az egész országot átfogó, központosított könyvészeti kiadvány azonban, mely az évről-évre megjelenő nyomtatványokat számba vette volna, az 1944 előtti Romániában nem létezett.

A felszabadulás utáni első években már történtek próbálkozások a kurrens nemzeti bibliográfia tartós alapokra helyezésére. Ennek jegyében tartottak fenn állandó jellegű bibliográfiai rovatot pl. a *Contemporanul*, vagy az *Orizont* c. folyóiratokban. A növekvő követelményeknek azonban ezek a kísérletek egy idő után már nem feleltek meg.

A könyvkiadási rendszer nyilvántartása teljes értékű fórumot 1952-ben nyert, mikor a Román Népköztársaság Könyvkamarájának (Camera Cărtii din Republica Populară Română) létrehozása után, ennek kiadásában megjelent 1952 májusában a román nemzeti bibliográfia: *Buletinul bibliografic al Camerei Cărții din Republica Populară Română. Seria A. Cărți*, broșuri, albume, hărți, plicuri, plante, note muzicale címen, majd egy évvel később a folyóirat és hírlapcikk bibliográfia is: *Buletinul . . . s. Seria B. Articole de ziare și reviste, recenzii* címen. A két közlőny azóta is megjelenik kéthetenként, így az előbbi 1965-ben 14., míg utóbbi 13. évfolyamába lépett. Szerkesztését és kiadását 1957-től a Központi Állami Könyvtár (Biblioteca Centrală de Stat) vette át, ugyanakkor a kiadványok címét is megváltoztatta, Ettől kezdve, rendeltetését és tartalmát kifejezőbb címen jelenik meg: *Bibliografia Republicii Populare Române*. közös címmel, alcímekben pedig a korábbi A és B sorozatnak megfelelő részletezés: Cărți, albume, hărți, note muzicale (Könyvek, albumok, térképek, kották), illetve: Articole din publicații periodice și seriale (Időszaki kiadványok és gyűjteményes kiadványok repertórium).

A bibliográfiák belső felépítése a Szovjetunióban megjelenő *Kniznaja letopis*, *Letopisz gazetnih sztatej* és a *Letopisz zszurnalnih sztatej* című hasonló jellegű kiadványokra emlékeztet. Összeállításuk a Központi Állami Könyvtárba befutó kötelespéldányok alapján történik. A feldolgozott anyag 34 tárgykör szerinti csoportokra oszlik. A leírt címek mindkét közlőnyben sorszámozott rendben követik egymást, a közkézen forgó KLENOV, A. V. féle kézikönyv fordítása (*Bibliotecsnaia tehnika*) alapelveinek és az általánosan elfogadott bibliográfiai szabályoknak megfelelően. A szakcsoportokon belül legelől a marxizmus—leninizmus klasszikusainak műveit találjuk, ezután a párthatározatok és a kommunista és munkáspártok vezetőinek munkái következnek. Az anyag többi része a megszokott betűsoros elredezésben lelhető fel.

A könyvek bibliográfiája (A sorozat) a decimális rendszerű szakjelzetet is tartalmazza s ezzel a könyvtárak szakkatalógusainak egyöntetűségét kívánja biztosítani. A több tárgykört felölelő könyvek megfelelő számú szakjelzettel szerepelnek, vagy a közlőny témacsoportjain belül többször előfordulnak, de sorszámot csak az első, fő csoportban kapnak, míg a többi esetben utalással (vezi nr . . .) igazodhatunk el. Minden egyes füzet végén betűsoros névmutató és külön betűsoros címmutató található. (Régebben negyedévenként jelent meg egy-egy ilyen mutató). A bibliográfiai leírásán kívül

a nyomda, példányszám, terjedelem, alak és az ár is fel van tüntetve. Legvégén, szögletes zárójelben a központi köteles példány raktárban kapott helyrajzi szám áll.

A folyóirat és hírlapcikkek szelektív bibliográfiája (B sorozat), a legfontosabb időszaki kiadványok cikkeit tartalmazza. A füzetek elején a feldolgozott folyóiratok és hírlapok felsorolása található, az alkalmazott rövidítésekkel. A hírlapcikkek kiválogatása főképpen a fővárosi napilapok alapján történik, míg a folyóiratok között több vidéki kiadvánnyal is találkozunk. Nem szerepelnek a kimondottan szakfolyóirat-cikkek (orvosi, technikai), mivel ezek rendszerezése szakbibliográfiák feladata. A könyvek leírásához hasonlóan, ha valamely cikk két vagy több témacsoportban szerepel, teljes leírást és sorszámot csak az első esetben kap, míg a következőkben utaló igazít a fő leíráshoz. A szakcsoportokon belül az önálló hírlap és folyóiratcikkek, majd a könyv, film és színházi ismertetők szerepelnek. A könyvismertetések a szerző nevével, a filmek ismertetései a film címe alatt van felvéve, végül az ismertetés írójának neve zárójelben, a leírás végén található.

A román nemzeti bibliográfia említett két sorozata, a könyvek bibliográfiája és a folyóiratok repertóriumma ma már nélkülözhetetlen alapot képez minden olyan bibliográfiai tevékenységhez, mely a mai romániai kiadványokat dolgozza fel.

GÁBOR DÉNES

NDK könyvkiállítás. Ez a kiállítás nagyszabású demonstrációja annak a szoros tudományos, technikai és kulturális kapcsolatnak, amely az NDK-val összefűz bennünket.

„Könyvkiállításunk célja, hogy széleskörű áttekintést nyújtson a magyar könyvbarátoknak az utóbbi évek könyvterméséből... Ez a reprezentatív könyvanyag, — mintegy 1500 kiállított mű, azonban természetszerűleg csak korlátozott válogatást tartalmazhat, hisz csupán az 1965-ös esztendőben kb. 5500 könyv jelent meg országunkban, több mint 96 millió példányban” — vallja a kiállítás katalógusának előszava.

Ezt a hatalmas anyagot nagyjából két jól elkülöníthető részre osztva állították ki a Könyvklub helyiségeiben. A földszinten: ismeretterjesztő irodalom, zene, tánc, színház, film. Továbbá: képzőművészetek, iparművészet, nyelvészet, irodalomtudomány és szépirodalom. Az emeleten: történelem, politikai irodalom, természettudományok, és alkalmazott tudomány, útikönyvek.

A könyvek külső és tartalom szempontjából egyaránt méltó reprezentánsai a német szellemi életnek. Gondos, szolid, nívós munka valamennyi; sok darab remeke a könyvművészetnek. Ekkora és ilyen szép anyagból szinte lehetetlen objektív mércével egyeseket kiemelni, még illusztrációként is. De vállalva a szubjektivitás veszélyét, hadd említsük meg a *Musikgeschichte in Bildern* négy kötetét, az *Allgemeine Geschichte der Kunst* és a *Geschichte der russischen Kunst* köteteit. Küllemét és anyagát tekintve rendkívül megkapóak a *Buchkunst* és a *Buchgestaltung* bibliofil értékű albumai. Impozáns a *Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung* nyolc kötete, remek bordó-fehér borítóban, gyönyörű betűivel. És a nagyok mellett a kicsit is megemlítve: láttunk a gyermekkönyvek között egy bájos, ajánlóbibliográfia-jellegű kiadványt: *Schöne Kinderbücher aus der DDR* címmel. Mintegy ötven gyermekkönyvből ad ízelítőt két-két oldalon: címlap, rövid leírás és illusztrációk közlésével. Nagyon örülnénk, ha magyarul is megjelenne valami hasonló.

Végül a gazdag fordítás-irodalom, amelyet térben-időben egyetemes igény jellemez: Aiszkhülosztól DANTÉN és SHAKESPEAREN át CAMUS, SOLOHOV és HEMINGWAY-ig.

Örömmel láttuk, hogy a fordított munkák között milyen gazdagon van képviselve nemcsak a klasszikus, hanem a kortárs magyar irodalom is: PETŐFI, ADY, JÓZSEF Attila, MIKSZÁTH, MÓRICZ mellett — DÉRY Tibor, VERES Péter, FEJES Endre, THURY Zsuzsa stb.

A technikai részrel kapcsolatban kell egy megjegyzést tennünk: a katalógus nehézkes, felépítése nem követi a kiállítás menetét. De ha már ilyenre sikerült, elkelt volna elébe egy rövid mutató az eligazodás megkönnyítésére.

Az NDK kiadványok állandó segítői napi tudományos-technikai-kulturális munkáknak. A kiállított könyvek nagy többségét jól ismerjük az utóbbi évek könyvkiadásaiból is. Ennek a kiállításnak jelentősége seregszemle volta, és az az imponáló szellemi és műszaki apparátus, amely méreteiben is hatalmasan feltérképezi és birtokba veszi az embert, és az élet egészét.

H. LAKATOS ÉVA

Francia könyvkiállítás. Két, ültében háttal egymásnak támaszkodó, elmerülten olvasó figura. Mellettük franciául az elévülhetetlen figyelmeztetés: „Egy olvasó ember kettőt ér”. A francia könyvkiállítás plakátja ez, amely elsőnek ötlük a belépő szemébe. Szép és rögtönzöttnek tűnő voltában is maradandó élmény. Egy gazdag és nagy kultúrájú nép imponáló könyvterméséből minden különösebb szisztema nélkül felmarkoltak egy csoportot és tematika szerint csoportosítva tárták a látogatók elé. Mert arra az egyre ügyeltek, hogy a könyvtérmet legjavát mutassák be.

Az első tárlón a látogatóktól már megbontott rendben, tarka összevisszaságban, — hangulatkeltésnek kitéve — lakáskultúrával és művészettel foglalkozó folyóiratok.

A további tárlókon gyermekkönyvek. Jeanne d'ARC lovon, pompás páncélban, sugárzó arccal, mellette a nálunk is népszerű gyermeklap, a *Vaillant* figurái.

Két tarka mesekönyv között a Szárnyas Fifi mulatságos ábrázata, mellette EXUPÉRY *Kis hercege*-nek halvány finom arca.

Felvonul Franciaország gazdag történelmi múltja mellett a természet világát és a Föld exotikus tájait leíró történetek sokasága.

A tankönyvek. Bámulatosan szép, küllemét és tartalmát tekintve is páratlanul gondos munka valamennyi. A szemléltetés ötletessége, a színek gazdagsága, a didaktika okossága. Ilyen tankönyvekből öröm tanulni biológiát, történelmet, földrajzot egyaránt.

Az év 50 legszebb könyve tárlója. Valóban megérdemlik a jelzőt. A legérdekesebb, hogy nem csupán luxusigényességgel kiállított könyvek szerepelnek ebben a csoportban. Kiemelkedően szép egy pazar kiállítású PICASSO-album, és egy művészettörténelmi *Guide* gyufaskatulyányi reprodukciókkal. A legimponálóbb és leglátványosabb rész azonban a művészeti könyvek együttese. Itt bármilyen előkelő ízlés nyilvánul meg a könyvek külső formájában, annak aki belelapoz a tobzódó gazdagság és a lenyűgöző szépség marad az alapélménye. Franciaország katedrálisai az egyik albumban, kontrasztként egy PICASSÓ s mellettük egy hatalmas, kétkötetes gyönyörű album az ókori görögség táncművészetéről.

Az ismeretterjesztő és zsebkönyvsorozatok is irigységet keltenek. A zsebkönyvsorozatok ügye nálunk még csak most van a megvalósulás kezdetén. Szeretnők, ha a magyar zsebkönyvsorozatok tartósság és olvashatóság tekintetében szolidabbak lennének, mint ezek, amiket itt láttunk. Mindenesetre nagyon nehéz elvonatkozni egy ilyen 40—50 kötetes sorozat hatásától, amikor a tarka-fényes címlapokról olyan nevek ragyognak villámlóan, amelyek az európai kultúrát jelentik: APOLLINAIRE és CHATEAUBRIAND; FLAUBERT és MONTAIGNE; COCTEAU és PASCAL; PICASSO és ZOLA és a többiek . . .

A könyvek kötése és tipográfiája minden igényt kielégít. Túlnyomó többségükkel azonban az a gondolat is felmerül: vajon ki tudja megfizetni? A statisztikák tükrében

úgy tűnik: mi inkább olvasó nép vagyunk, mint a francia. Bár igaz: a könyvkultúra sok területén nem keveset tanulhatunk tőlük. Különösen áll ez a papír, a nyomdai kiállítás és kötés; a sorozatok dolgára és leginkább a képes kiadványok színvonalára.

Az összbnyomás tehát rendkívül kedvező és külön öröm a Francia Intézetnek az az ígérete, hogy a közeljövőben egy nagyobb szabású kiállításra is sor kerül, amelyen műszaki könyveket is kiállítanak.

H. LAKATOS ÉVA

Olvashatatlanná válnak a Holt-tengeri tekercesek. ALLEGRO, a manchesteri egyetem tanára bejelentette, hogy az egyetemen őrzött páratlan értékű 2000 éves Holt-tengeri tekercesek a levegő hatására egyre sötétednek és egyre kevésbé olvashatók. A régész szerint elkerülhetetlen ez a jelenség és egyelőre tenni sem lehet ellene. Úgy véli azonban, hogy ha a betűk teljesen eltűnnek, infravörös sugarakkal továbbra is el lehet majd olvasni, őket. ALLEGRO azt is megállapította, hogy a tekercesek restaurálása közben az Egyesült Államokban néhány hibát követtek el: egyes töredékeket megfordítva állítottak be a szövegbe. (N)

Restaurálták az Olmützi Bibliát. Az 558 éves Olmützi (Olomouc) Bibliát sok évi munkával teljesen restaurálták. A biblia 73 képes illusztrációjáról diafelvételeket készítettek, hogy a kutatók tanulmányozhassák az eredeti példány rongálása nélkül. (N)